

Padomju gadu sociālās realitātes mīti un to transformācija latviešu jaunākajos romānos

Sākšu kā bieži pieņemts apcerējumos par mītiem un to rašanās nepieciešamību: “Kopš cilvēkveidīgās būtnes apguva spēju sazināties savā starpā, tās sāka stāstīt stāstus, kas palīdzēja izskaidrot apkārtējo pasauli [Hand-Boniakowski: 1997: 1].” Šie stāsti nodrošināja saziņu starp cilvēkiem un veidoja vienas kopienas locekļiem nepieciešamo kopīgās pieredzes un uzskatu pamatu. Turoties pie vienota priekšstata par pasaules izcelsmi, lietu rašanos un pastāvēšanu, laika transformācijām, kopiena nodrošina savu tālāk eksistenci. Katram laikam un sociālajam noslāņojumam piemītošie ideoloģijas institūti ir atbildīgi par vienota viedokļa izveidi, nostiprināšanu un uzturēšanu, nepieļaujot pārāk lielas atkāpes no iecerētās normas. Savukārt atkāpes no standarta nepieciešamas ideoloģiskās higiēnas nolūkos, jo jebkura cīņa ar pretinieku ļauj mobilizēties un pārlūkot savus resursus.

Īpaši kopienas mīti ir nācijas un valsts mīti. Vienkāršākā variantā tie ir nacionālās valsts mīti, kur savienojas divi vēsturiski nozīmīgi cilvēku sociālās organizēšanās koncepti: nācija un valsts. Nācija ir cilvēku kopums, ko apvieno kultūra, psiholoģija un kopīga teritorija. Savukārt valsts ir struktūra, ar kuras starpniecību nācija nodrošina savu brīvību un neatkarību [Diem: 1999: 1]. Kādā savas attīstības stadijā tauta tiecas pēc pašnoteikšanās, un rodas nācija-valsts jeb nacionālā valsts. Šajā procesā nacionālā valsts izstrādā savu mītu jeb priekšstatu kopumu, kas, pirmkārt, izskaidro un attaisno valsts tapšanu, otrkārt, atvieglo un vienkāršo jaunu kopienas locekļu uzņemšanu un pieradināšanu pie kopīgās kārtības, treškārt, skaidri nošķir savu kopieni no visām citām jeb svešajām, ceturtkārt, apraksta, izskaidro un regulē attiecības kopienas locekļu starpā un, piektkārt, nosaka un nodrošina kopienas likteni jeb attīstības stratēģijas.

Attiecībā uz Latviju kā padomju valsts daļu jeb republiku un padomju gadu mītiem situācija ir daudz komplicētāka tā iemesla dēļ, ka pati vienotas kopienas jeb valsts ideja balstās tikai pieņēmumā un apzināti strukturētā mītā, kuru balstīja ar ideoloģiskās ietekmēšanas līdzekļiem: ideoloģiskām kampaņām, izvēršot cīņu ar tautas ienaidniekiem, kosmopolītiem, buržuāziskajiem nacionālistiem. Līdz ar to mīta veidošanās un veidošanas mehānisms un tam nepieciešamie ideoloģijas instrumenti iegūst vēl lielāku

nozīmību nekā tradicionālas nacionālas valsts gadījumā, protams, cik nu vispār ir iespējams runāt par monolītas nacionālās valsts eksistenci, nepievēršoties jautājumiem par subkopienām un attiecīgi tām piederošajām submitoloģijām arī šķietami vienkopienas valsts gadījumos. Klasiski nacionāla valsts veidojas kā rezultāts nacionālistiski noskaņotu indivīdu iedvesmotām un vadītām aktivitātēm, kas noved pie nācijas valstiskuma pasludināšanas, parasti ar varonības un sevis ziedošanas piesātinātām norisēm, piemēram, revolūciju vai masu emigrācijas starpniecību. Tālāku kopienas pastāvēšanu nodrošina dažādās pakāpēs izstrādātu ideoloģisku sistēmu izveide un īstenošana, ar obligāto skolu mācību programmu sākot un pilsonības piešķiršanas rituāliem beidzot. Padomju Savienība kā īpatnējs un visādā ziņā oriģināls sociāls veidojums, kas uzurpēja vairāku līdz tam nošķirtu kopienas saliedēšanu vienā, saskārās ar milzīgu kultūras migrantu pūli, ko bija nepieciešams pārprogrammēt, lai nodrošinātu kaut ko līdzīgu vienai vienotai kopienai. Nosacītā vai, teiksim, necīgā brīvprātības klātbūtne minētajā pasākumā piešķirta šim uzdevumam īpašu izaicinājumu. Mīti jeb vismaz kopienas vairākuma vienprātīgi pieņemti un tālāk nesti priekšstatī un pieņēmumi vienkāršotu stāstu formā darbojās visās cilvēka dzīves jomās no morāles līdz medicīnai, un, jo dziļāk sadzīvē un ikdienā tie ietiecās, jo efektīvāki tie bija.

Ziemeļkarolīnas Centra Universitātes politisko zinātņu docents Gordons Diems par nozīmīgākajiem mītiem, kas nepieciešami kopienas tālākai pastāvēšanai un tās locekļu savstarpējai saziņai, nosauc:

1. dibināšanas mītus,
2. dinastijas jeb tiesību pārmantošanas mītus,
3. lielās jeb noteicošās cīņas mītus,
4. unikalitātes jeb īpašās nozīmes mītus,
5. politiskās vienotības mītus,
6. likteņa jeb nākotnes mītus [Diem: 1999: 1].

Lielu daļu no šiem mītiem vairāk vai mazāk centīgi un izvērsti veidoja arī padomju valsts. Tāpat kā padomju gados šo mītu izveidei un nostiprināšanai tika izmantota literatūra un māksla kā kopienas locekļus vistiešāk ietekmējošais medijs, tāpat arī literatūra mūsdienās iesaistās šo ideoloģisko konstrukciju aprakstīšanā un analīzē pēc lielā eksperimenta izgāšanās.

Tā kā rakstu par latviešu prozas attiecībām ar padomju gadu sociālās realitātes mītiem, tad tikai ieskicēšu būtisku tēmu – krievu kultūras situācija tagadējā latviešu literatūras kopainā. Pēc PSRS sairuma, līdz pat 1990.gadu beigām, vietējā krievu kultūra Latvijā bija margināla, pašu autoru gribēta un par saviem līdzekļiem realizēta individuāla godkāriba [Timofejevs: 2004: 106]. Pateicoties Roalda Dobrovenska aktīvajai līdzdalībai latviešu literatūrā un tekstgupas “Orbīta” (Sergeja Timofejeva, Semjona Haņina, Artūra Pantes, Vladimira Leibgama, Vladimira Svetlova, Žorža Uallika u.c.) aktivitātēm 1990.gadu beigās, kurās tika meklētas un atrastas teksta, audio un video mijattieksmes, iespējams runāt par diviem būtiskiem krievu literatūras procesiem Latvijas kultūrā. Pirmkārt, tā ir krievu kultūras pašapliecināšanās sliekšme dzejas grāmatās un citos publiskos formātos, kurai līdzīgi kā daudzās citās Eiropas un pasaules valstīs neizbēgami klātesošs ir lielpilsētas steigas saraustītais ritms un tai raksturīgie kontrasti. Otrkārt, saskarsmes un sadarbības faktors, bez kura vairs nav iedomājama krievu un latviešu kultūras kosmopolītiskā iedaba. Tekstgrupa “Orbīta” ir veidojusi un veido savus publiskos projektus, sastrādājoties ne tikai ar saviem vienaudžiem māksliniekiem, kuri dzīvo krievu valodas telpā, bet arī latviešu dzejniekiem: Ingu Gaili, Martu Pujātu, Pēteri Dragunu, Kārli Vērdiņu u.c. Ģeogrāfiskās un starpnacionālās telpas paplašināšanas rezultātā 2001.gadā tika izdots eksperimentāls dzejas krājums “науга/dengi” – īpašs produkts, kurā savietoti krievu un latviešu jauno autoru dzejoļi par naudu. Tas bija viens no pirmajiem soļiem divu atšķirīgu, paralēli pastāvošu valodas telpu apgūšanā, kā iznākumā, izņemot Latviju, nevienā citā postpadomju valstī nav vērojams process, kurā veidotos tik atraisītas un noturīgas krievu un vietējās nacionālās kultūras attiecības. Piedevām šie publiskie izpaudumi, pateicoties “Orbītas” projektu māksliniekam Vladimiram Leibgamam un vienmēr oriģinālajai dizaina koncepcijai, Latvijā kļuvuši par īpašu kvalitātes zīmi, kas nesaraujami raksturo šīs grupas augsto atbildības sajūtu pret teksta sasaisti ar tā vizuālo piederumu un pasniegšanas stilu, kā arī suverēniem un augstvērtīgi vērtētiem mākslas darbiem.

Latviešu jaunākajā prozā ir virkne romānu, kas tiecas dekonstruēt padomju gadu sociālās realitātes mītus. Piemēram, Pauls Bankovskis, nostalgijā pēc nepiedzīvotiem laikiem, raisās vaļā no latviešu prozā iecienītajām metaforām, lai arvien detalizētāki iezīmētu cilvēka un varas, cilvēka un laikmeta attiecību modeļus nesenā pagātnē,

dekonstruējot mītu par laimīgu un saskaņas pilnu dzīvi, mītu par dzimumu vienlīdzību un seksuālu attiecību neesamību padomju gados gan 2000.gadā publicētajā romānā “Padomju Latvijas sievietē”, gan 2002.gadā publicētajā romānā “Čeka, bumba un rokenrols”. Tiesa, šos centienus var iedalīt tādos, kas mēģina attēlot un raksturot padomju mitoloģijas izpausmes konkrētos dzīvesstāstos, tātad kopienas mazākās sastāvdaļās, tās atsevišķā locekļa versijā. Un otrs aspekts – šie teksti rada jaunus mītus par padomju dzīvi.

Mūsdienu prozas īpatnējo situāciju nosaka tās piederība jau citai valstiskai kopienai, turklāt, radikāli pretēji orientētai. Tādējādi latviešu jaunākās prozas tekstiem nākas vienlaicīgi aptvert iepriekšējās formācijas mitoloģiju, atrast tās manifestācijas mākslinieciskās izpētes objektā – cilvēkā, un tai pašā laikā arī funkcionēt kā jaunās kopienas un jaunās mitoloģijas veidotājiem un stiprinātājiem. Uzdevums pats par sevi sarežģīts, jo atņem mītam un tā iedarbīgam nepieciešamo vienkāršību un viennozīmību.

Sākot jau ar pašu pirmo – ar tapšanas jeb dibināšanas mītu. Stāsts par Oktobra apvērsuma nozīmi jauna laika skaitīšanas un jaunas kopienas ģenēzē loģiskā kārtā ir padomju mitoloģijas centrālā ass un atskaites punkts. Turklāt tas ir vienlīdz nozīmīgs arī tai cilvēces daļai, kas to mitoloģizējusi kā pasaules un kārtības bojāeju. Revolūcija Krievijā un tai piešķirtais vērtējums ilgu gadu daļīja un turpina daļīt Latvijā dzīvojošās tautas nesamierināmās daļās. Latviešu kultūras nepieciešamība ir pāriet no vienas šīs daļas otrā. Nomainīt dibināšanas mītu, pat tad, ja vairums to apzināti uzskata par konstruētiem meliem, nepavisam nav viegli. Līdz ar paša pirmsākuma nomainītu pārbīdās visi galvenie laika skaitīšanas orientieri, kas nes līdz fundamentālas izmaiņas kopienas domāšanā.

Tā saucamo dinastijas vai varas pārmantošanas mītu latviešu literatūra pazīst vismaz kopš tiem laikiem, kad Māteru Jura 1879.gadā publicētā romāna “Sadzīves viļņi” varoņi vērtēja savas tiesības un iespējas atkarā no savas zemnieciskās vai muižnieciskās izcelsmes. Padomju īstenības un mitoloģijas apstākļos tas īstenojās kā jautājums par sociālo piederību. Latviešu jaunākajos romānos piederība tai vai citai dinastijai un tautībai savu nozīmību saglabā, tādējādi šo mītu būvējot no jauna un piešķirot tam jaunu virzību. Daces Rukšānes 2003.gadā publicētajā romānā “Kāpēc tu raudāji?” divu meiteņu

draudzību izjauc šķietami nenozīmīgs fakts: viena no viņām – galvenā varone – iemīlējusies krievā. Draudzene to uzskata par nepiedodamu nodevību. Fabulas elements, kas iepriekšējās, padomju mitoloģijas ietvaros tika izmantots kā tradicionāls un ieteicams paņēmiens jaunās daudznāciju kopienas vienotības demonstrēšanai, atskaites sistēmai mainoties, tomēr saglabā nozīmi mīta struktūrā. Tikai ar citu vērtējumu. Paula Bankovska romānā “Padomju Latvijas sieviete” dinastijas mītam – pretnostatījums starp krieviem un latviešiem – ir pat fabulas veidotāja nozīme, lai gan, tāpat kā agrāk, autoram nerūp jēdziena *krievs* izplūdušais saturs un iespējamās nianšes. Romāna pamatā ir divu ģimeņu, nosacīti latviešu un krievu, paralēli ritošās dzīves, kas vienā brīdī traģiski krustojas. Traģēdijas tiešie iemesli nav saistīti ar šo cilvēku nacionālo izcelsmi un piederību, tomēr teksta uzbūve, psiholoģiskie akcenti, apkārt notiekošā darbība uzsver tieši nacionālo atšķirību. Kad tā sauktā atkušņa laikā – un tas ir viens no laika skaitīšanas nojēgumiem, kas jau ir ieguvis savu mitēmas statusu – Artemijs Mitrofanovičs kā iebraucējs un latviešu valodas nepratējs nonāk riska priekšā pazaudēt darbu, viņš savu agresiju ietērpj specifiskā domā: “Tas ir kaut kāds buržuāziskais nacionālisms. Visur saliks latviešus, tad tik būs. Ne viņiem pieredzes, nekā. Tomēr tā ir liela atbildība. Simtiem cilvēku. Fabrikas nav nekāda bērnu spēle [Bankovskis: 2000: 110].” Nākamās rindkopas jau apraksta Artemija Mitrofanoviča padēla Serjožas pārdzīvojumus: “Līdz šim Serjoža nepievērsa uzmanību nesaprotamā valodā runājošiem bērniem un pieaugušajiem: tie dzīvoja tepat līdzās, staigāja pa parku, nāca pretim pa ielu, iekāpa trolejbusos un iepirkās veikalos. Tā bija paralēla pasaule, kuru zēns vēroja it kā caur dūmakainu vai matētu stiklu. [...] Serjoža nespēja aizmigt. Latvieši grasījās tēti atlaist no darba [Bankovskis: 2000: 110/111].” Mīts par vienoto padomju nāciju, ko apdraudēt spēja vien pārveidoties vai pielāgoties nespējīgie elementi no citas sociālās dinastijas, Paula Bankovska romānā nomainīts ar jaunu fundamentālu ideju par labākajā gadījumā paralēlām, sliktākajā – nesamierināmām kopienām. Pauls Bankovskis sava romāna “Padomju Latvijas sieviete” konflikta atrisinājumu virza uz pieņēmumu par dinastijas mīta neatceļamību, vismaz noteiktā laika posmā. Tādu pat shēmu, dinastijas vai tiesību pārmantojamības mītu uz nacionāliem pamatiem ekspluatē Vizma Belševica romānos par Billi. Ar vienu, šķietaminiecīgu epizodi, tajā pat laikā ironisku un jau hrestomātisku pretnostatījumu, Vizma Belševica dekonstruē padomju ideoloģijas uzturētu mītu, ka Latvijas pirmā brīvvalsts nav bijusi nez

ko attīstīta. Tā ir epizode operā, kurā Bille pamana sievietei ap kaklu apliktu, puķainu dvielī: “Vecajai plāni mati, uz pakauša savilkti sīkā mezgliņā, mugurā adīta jaka, bet uz pleciem balta, pūkaina šalle ar lielām, zilām puķēm. Šalle bija dīvaini pazīstama, kur Bille to redzējusi? Viņa ieskatījās ciešāk. Vai dieviņ! Dvielis! [Belševica: 1996: 35]” Pretnostatījumu izmanto arī Gundega Repše 2002.gadā publicētajā romānā “Alvas klieziens”, veidojot to kā dienasgrāmatu, ko 1970.gados raksta laikam netipiska padomju gadniece Rugetta, kas apzināti attālinājusies no padomju iekārtas diktētajām jaunajām tradīcijām un normām.

Padomju cilvēks nav iedomājams bez lielās vai liktenīgās cīņas mīta. Stāsti par cilvēku varonību, pašuzpurēšanos Lielā Tēvijas kara laikā mitoloģiskās nozīmības aspektā ievērojami pārspēj jebkurus citus stāstus. Priekšstats par Padomju nāciju, kas glāba pasauli no fašistu jūga, ir neatņemams elements tās kopienas domāšanā, kurai vēsturiski pieder liela daļa no citas kopienas, kas šo pašu laika posmu mācās dēvēt citā vārdā – par Otro pasaules karu. Atdaloties no padomju nācijas, latviešiem ir vieglāk atbrīvoties no uzvarētāja kompleksa nekā citiem padomju kopienas locekļiem, tomēr pārbīde mitoloģijā ir būtiska. Liktenīgās cīņa mīts – par Tēvijas karu – izmantots Paula Bankovska romānā “Padomju Latvijas sieviete”, lai stiprinātu jau minēto dinastijas jeb varoņa izcelsmes nojēgumu. Tas pats Artemijs Mitrofanovičs savas pirmtiesības uz šīs saules labumiem pamato ar to, ka kājām aizgājis līdz Berlīnei, kas nodrošina priekšrocības visās sfērās viņam un viņa ģimenei.

Mīts par kopienas unikalitāti balstās kopienas spēja pierādīt savu pārākumu reliģijas, morāles un cilvēktiesības sfērā. Padomju valsts, kurā cilvēks jūtas tik brīvs kā nekur citur (lasāms ar ironiju!), neapšaubāmi balstās izvērstos šī mīta pārstāstos un variantos. Mīts par unikalitāti nodrošina ne vien cieņu no citu kopienu puses, bet galvenokārt pašcieņu kopienas locekļu starpā. Pašcieņa, kas nodrošina attiecīgās mitoloģijas tālāk nodošanu nākamajām paaudzēm un kopienas izdzīvošanu, ir viens no galvenajiem līdz ar mītiem par kopienas likteni un nākotnes izredzēm. Padomju variantā brīvā cilvēka mītu papildina mīti par dzimumu vienlīdzību, bezmaksas izglītību un sociālo aprūpi, mīts par veselīgu dzīvesveidu un tā izpausmēm vingrošanā darba vietās, GDA normu izpildēs un amatieru sporta pārākumā pār rietumu profesionāļiem, kā tas

aprādīts Paula Bankovska romānā “Čeka, bumba un rokenrols”. Monumentāla nozīme ir mītam par laimīgo bērniņu un no tās izrietošo, bet nenorietošo laimību tālākajā mūžā.

Jaunākā proza šos mīta variantus aplūko un dekonstruē visai sparīgi, jo tie vispersonīgāk skar katru kopienas locekli atsevišķi, tāpēc ir izdevīgāki literatūrai kā cilvēciskās traģēdijas un komēdijas meklējošai mākslai. Vistiešāk laimīgās bērniņas mīta dekonstruēšanā iesaistās Gundega Repše romānā “Alvas klieziens”, aprādot padomju laikmetā Rugetas sociālo nebrīvi 1970.gados, un Dace Rukšāne, kuras romāna nosaukums “Kāpēc tu raudāji?” vien ļauj apgriezt kājām gaisā priekšstatus par laimīgu bērniņu, no kura var izaugt tikai laimīgs pieaugušais. Tiesa, sev raksturīgajā manierē Dace Rukšāne atstāj mitomānijas priekus un rūpes lasītājam, nevis izbauda tos pati. Vecāku neizdevusies laulība, ne pārāk saprotamā vientulība, tūrisma pārgājieni, pilnīga idiotija seksuālajā audzināšanā – tādas varētu būt laimīgā cilvēka pamatstruktūras Daces Rukšānes gadījumā.

Romānā “Padomju Latvijas sievietē” Pauls Bankovskis ar atvēzienu ekspluatē tikai padomju sievietei raksturīgu izpratni par attiecībām ģimenē, kur romantikas un ģimeniskuma priekšnosacījums ir kautiņu neesamība – “viņš mani nesit” variantā uz dzeršanas, savstarpējas vienaldzības un reizēm naida fona. Transformēts arī daudz senāks mīts, kas ieslēdz sevī nepieciešamību slavēt latvisko darba tikumu. Klasisko priekšstatu, ka šo dzīvesziņas fundamentu sagrauj padomju ēra, Pauls Bankovskis apgāzt nemēģina. Romāns “Padomju Latvijas sievietē”, jau sākot ar moto vietā liktajiem citātiem no avīzēm par padomju sievietes atbrīvošanos no biklās kalpones lomas, orientējas galvenokārt uz mītu par padomju sievieti kā ārkārtēju personību, spējīgu savienot gan pilnslodzes darba strādnieces, gan ģimenes pavarda kūrējas funkcijas. Izmantodams citātus no mājsaimniecības padomu grāmatām, stāstīdams vairāku sieviešu dzīvesstāstus, Pauls Bankovskis vienādo krievu oficiera sievas, mājsaimnieces un latviešu apkopējas ar augstāko izglītību likteņus, rādot beztiesiskumu ģimenē un ārpus tās, ietverot ekonomisku, fizisku un psiholoģisku atkarību no vīra, nesakārtotību sociālajā un veselības aizsardzības jomā.

Īpatnēju versiju mītam par laimīgo padomju cilvēku piedāvā 1989.gadā sarakstītais un 2003.gadā publicētais Ferdinanda Luša romāns “Baloža skelets”, kura darbība notiek padomju skolā. Tātad iestādē, kur jānotiek jauno kopienas locekļu

iesvaidīšanai. Skolā strādā skolotāji, kas paši jau ir laimīgās bērnības produkti un gatavi atražot uzņemtos mītus tālākai lietošanai. Brīžam pat epatējošā absurda manierē Ferdinands Lušs aprāda skolas direktoru, kas nodarbojas ar savu jaunāko kolēģu seksuālo audzināšanu, izrāda godu skolotājai Balodei, ar viņu regulāri gulēdams, un glābdamies no dzīves fantasmagoriskā sakarā ar savas skolas skolnieci Inesi. Padomju realitātes absurda attēlošanai nav atvēlēts daudz telpas, tikai izvērsts un efektīgs Izglītības ministrijas ceļojošā sarkanā karoga pasniegšanas skats. Diezgan pamatoti autors rēķinās, ka īstenība lasītājam atpazīstama, tāpēc teksts orientēts galvenokārt uz direktora un Ineses romantizēti erotiskajām attiecībām, kas vainagojas ar atsauci uz Sniegbaltītes tēlu. Zīmīgi, ka arī Pauls Bankovskis romānā “Padomju Latvijas sieviete” izmanto līdzīgu motīvu – Mežrozītes stāstu un fragmentāru tēlojumu par meiteni, kas maldās mežā un sastop lāci. Visi šie motīvi vedina princeses nomiršanas un atmodināšanas virzienā, respektīvi, iniciācijas jeb statusa maiņas virzienā. Jebšu nedz Pauls Bankovskis, nedz Ferdinands Lušs nemēģina konstruēt jaunus mītus, izklaidēdamies ap iepriekšējās, oficiālā līmenī jau atceltās mitoloģijas struktūrām, tomēr pārdzimšanas ideja – tikai pasīva pieteikuma formā – iezīmējas.

Likumsakarīgi, ka latviešu jaunākajos romānos, kuri apraksta padomju gadus, netiek spēcīnāts nākotnes mīts, jo nomainījusies valsts iekārta un izmaiņas sociālajā realitātē vairs nesimulē pārliecību par drošas nākotnes garantijām, par laika turpināšanos saskaņā ar kopienas vēlmēm un vajadzībām. Padomju cilvēkam, vismaz oficiāli, garantijas sniedza priekšstats par PSRS Bruņotajiem spēkiem, kas stāvēja miera sardzē un pasargāja no atomkara draudiem, no ienaidnieka tēla, kas nemitīgi tika uzturēts dzīvs. Tehniskā revolūcija it kā nodrošināja ne tikai padomju zinātnes un līdz ar to bruņojuma pārkumu, bet arī cerību iesoļot attīstītā sociālisma un secīgi arī komunisma ērā. Ferdinanda Luša romānā skolotāji runā frāzēs, kas apliecina viņu gatavību šim solim, un tikai vispārējais sarkasms, kas liek skolotājas Balodes un direktora dzimumakta pozas pieskaņot padomju pedagoga cieņas apmēriem un izpratnei, padara šos pārsapņēmus par mīta grāvējiem, ne cēlējiem.

Latviešu jaunākos romānus un tajos veiktās darbības ar padomju sociālās realitātes mītiem raksturo nākotnes mīta neesamība. Laika skaitīšana apstājas līdz ar iepriekšējās mitoloģijas atcēlumu. Loģiski, ka izstrādātu un konceptuāli pabeigtu mītu

sistēmu rašanās būtu neiedomājama fragmentētās domas un kopienai kopīga mīta neesamības kontekstā.

Jaunie politikas un kultūras notikumi, iedzīvotāju sociālā ikdiena un daudzu gadu desmitus vienkāršotā un ideoloģijai pakļautā vēsture aktualizējusi nepieciešamību pēc nacionālās pagātnes atkārtotas pārskatīšanas un nacionālās valsts mīta radīšanas. Vēl īsti nav noformējies atbilstīgs mīts latviešu patlabanējai nacionālajai kopienai. Leģionāru likteņi, nacionālie partizāni, Bermonta cīņas – neviena no šīm tēmām jaunākajā latviešu prozā vēl nav kodificēta ar pietiekamu spēku, turklāt māksliniecisku, ne vien apjomīgu vai dokumentālu. Tā kā valsts mīta radīšana šodien ir neizbēgama laikmeta prasība, jo iepriekšējā iekārta ir sagrūvusi un jaunajai ir jāattaisno sava pastāvēšana, tad Jānis Lejiņš romānā “Zīmogš sarkanā vaskā” atkāpjas līdz pat 12.gs. Tālāvai un sākt to veidot. “Viņš rada latviešu nacionālās valsts mītu, atsaukdamies uz fiziski spēcīgajiem pagāniem, viņu noturīgajiem tikumiem, likumiem, principiem un izstrādāto sociālo hierarhiju 12.gadsimtā [Ceplis: 2005: 11].”

Literatūra:

1. Bankovskis P. *Čeka, bumba un rokenrols*. Rīga: Valters un Rapa, 2002.
2. Bankovskis P. *Padomju Latvijas sievietes*. Rīga: Enigma, 2000.
3. Belševica V. *Bille dzīvo tālāk*. Rīga: Jumava, 1996.
4. Bentley P. ed. *The Dictionary of World Myth*. New York: Facts on File, 1995.
5. Ceplis R. Nacionālās valsts mīts. *Diena*. 2005.gada 25.janvāris, 11.lpp.
6. Diem G. *Myths of the Nation-State*. [tiešsaiste] 1999. [citēts 2005.g. 5.janv.]. Pieejas veids: tīmeklis WWW. URL: <http://www.libertariannation.org/a/f63d1.html#1>
7. Eley G., Suny R., eds. *Becoming National*. New York: Oxford University Press, 1996.
8. Hand-Boniakowski J. *Myth*. [tiešsaiste] 1997. [citēts 2005.g. 5.janv.]. Pieejas veids tīmeklis: WWW. URL: <http://www.metaphoria.org/ac4t9704.html>
9. Lušs F. *Baloža skelets*. Rīga: Acis, 2003.
10. Repše G. *Alvas kļiedziens*. Rīga: Pētergailis, 2002.
11. Rukšāne D. *Kāpēc tu raudāji?* Rīga: Atēna, 2003.

12. Timofejevs S. Fotogrāfija fonā. Projekts “Orbīta” un mūsdienu krievu literatūra Latvijā kopš 1980. gadu beigām. *Karogs*, 2004. Nr.4. 100. – 113.lpp.
13. Zvejnieks A. Sociālā realitāte un tikumiskā kultūra mūsdienu Latvijā. *Sabiedrība un kultūra. Rakstu krājums IV*. Liepāja: LiePa, 2002, 176. – 182. lpp.
14. Барт Р. *Мифологии*. Москва: Издательство имени Сабашниковых, 2000.

Jūsu Rimands Ceplis